

Is het moreel verantwoord om met
meerdere personen een kind te krijgen
via volledige ectogestatie?

Auteur: H.J. van den Brink

Vak: Inleiding Medische Ethiek

Datum: 31-10-2023

1 Introductie

Technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Voorstanders voor vergaande integratie van technologie in onze lichamen worden steeds prominenter. Technologie zal ons leven verbeteren, zo is hun verwachting. Specifiek gaat het dan over neurale technieken, genetische modificatie, nanotechnologie en informatie-technologie (Bostrom, 2005; Erden & Brey, 2022; Harari, 2022; Swierstra et al., 2009). Deze verbetering slaat dan op het toegenomen aantal levensjaren, grotere intellectuele capaciteiten, vermeerderde controle over onze emoties et cetera. Dergelijke ontwikkelingen zouden we moeten accepteren, ook al zou dat betekenen dat we ons voorbij de mens zouden ontwikkelen zoals we die kennen (Bostrom, 2005). Deze beweging staat bekend onder de naam post- of transhumanisme. Bio conservatisme staat negatief tegenover deze ontwikkelingen of vraagt op z'n minst om grote voorzichtigheid bij de toepassing bij dergelijke technologieën.

Het is bekend dat dit soort technieken de symbolische onderscheidingen en classificaties die we aanbrengen in onze taal 'uitdagen'. Neem bijvoorbeeld het onderscheid tussen natuurlijk en artificieel. Volgens velen zal door ontwikkelingen in de synthetische biologie het mogelijk zijn 'artificieel' leven te creëren, zo daagt het ons uit verder na te denken over wat we classificeren als leven en niet-levend (Swierstra et al., 2009). In dit essay, zal ik het hebben over een specifieke technologie rond het levensbegin namelijk de artificiële baarmoeder, specifiek de toepassing voor volledige ectogestatie.

De artificiële baarmoeder is momenteel nog in de experimentele fase met dieren. Volledige groei is speculatief en nog verre van technisch mogelijk, laat staan van mensen. Waarschijnlijker is het dat deze

techniek medisch toegepast zal worden voor het redden van jonge levens. Middels deze techniek kunnen kinderen leven gehouden worden na een vroegtijdige bevalling, nog jongeren dan met een couveuse. (Di Stefano et al., 2020; Fransen, 2023; Kozlov, 2023). Hoewel er meerdere 'technische' risico's aan deze techniek zitten die zorgvuldigheidsvragen opwerpen, wil ik daar voor nu aan voorbij gaan om het over de wenselijkheid van specifieke toepassingen van deze techniek te hebben. In de filosofie wordt namelijk al over de verdere toepassing en gevolgen van deze techniek gesproken, specifiek over de mogelijkheid op volledige ectogestatie i.e. zwangerschap buiten de baarmoeder. De filosofische discussie gaat dan vooral over de implicaties voor abortus en de morele en legale status van het embryo (Di Stefano et al., 2020), maar de discussie breidt zich uit.

13 april 2023 was ik aanwezig tijdens een colloquium van de filosofie afdeling aan de universiteit van Twente. De titel was "*Farewell to mothers? Artificial Wombs and the Future of Human Reproduction*". Het doel was te bespreken of de concepten 'vader' en 'moeder' niet vervangen zouden moeten worden met 'ouder' aangezien 'vader' en 'moeder' in een toekomst met artificiële baarmoeders niet meer passend zouden zijn. Tijdens dit colloquium werd een scenario voorgelegd waarvan ik kort de hoofdlijnen zal schetsen.

Dit scenario betreft een situatie in een kinderopvang in 2080. Hier zitten vijf toekomstige ouders te wachten op 'hun' kind wat door middel van ectogestatie i.e. baarmoedertechnologie ter wereld zal komen. Ze hebben samen besloten om kinderen te krijgen, ieder om eigen hun eigen redenen. Het gaat om twee vrouwen, twee mannen en één non-binair persoon. Het kind is door in-vitro fertilisatie (IVF) verwekt met genetisch materiaal van twee personen uit de groep. De eicel wordt buiten

de baarmoeder bevrucht en de verdere ontwikkeling vindt volledig plaats in de artificiële baarmoeder i.e. volledige ectogestatie. Verdere details zijn te vinden in het complete scenario wat ik aan de bijlage heb toegevoegd. In het essay zal ik voor mijn argument relevante details aanhalen.

Ik herinner me mijn primaire reactie bij het lezen van dit scenario nog goed. Het waren vooral gevoelens van afkeer en verdriet. Voornamelijk de mijns inziens egoïstische redenen van de ‘ouders’ zoals het weinig tijd willen besteden aan het kind zodat men carrière kan maken vulde me met afkeer. Eén personage wil bijvoorbeeld seksueel vrij leven, wel een kind maar geen verantwoordelijkheden. Daarnaast werden het traditionele huwelijk en moeders- en vaderschap zeer negatief afgeschilderd¹. Kinderen dragen en opvoeden is een last waar we vanaf moeten, dat was de boodschap. Ook werd vermeld dat het uiteraard beter is om minder kinderen te krijgen gezien de klimaateffecten ervan.

Na het colloquium was ik van slag en ik hoopte diep in mijn hart dat het technisch onmogelijk zou blijken te zijn. Mijn morele onderbuik sprak luid en duidelijk, alle alarmbellen rinkelden. Echter, bij mij bleef daarna de vraag bestaan hoe deze morele ervaring te expliciteren in argumenten die anderen, die mijn wereldbeeld² niet delen, toch aan zouden kunnen spreken. Daarom wil ik in dit essay de volgende morele vraag behandelen: *‘Is het moreel acceptabel om met meerdere personen een kind te krijgen via volledige ectogestatie?’*.

Ik ben me ervan bewust dat een draagmoeder een vergelijkbare morele

vraag zou kunnen opwerpen, maar hierbij spelen natuurlijk ethische vragen rond deze draagmoeder een aanvullende rol in de morele afweging. Daarnaast kan het zijn dat volledige ectogestatie wel goede toepassingen kent zoals bijvoorbeeld binnen een traditioneel huwelijk waarbij de baarmoeder van de vrouw niet functioneert. Echter, in dit essay gaat het me vooral om het feit dat sprake is van meerdere ouders. Ik zal niet ingaan op de medische risico’s zoals bindingsproblemen door het niet natuurlijk dragen van het kind hoewel dergelijke risico’s wel degelijk significant en relevant zijn. Ik wil daarentegen juist ingaan op het fundamentele morele probleem. In het volgende hoofdstuk zal ik de structuur van het gezin bespreken zoals deze in de christelijke filosofie gezien wordt.

2 Dooyeweerd en het gezin

2.1 De aspectenleer

Voor een bespreking van het gezin, begin ik bij Herman Dooyeweerd (1894-1977), een Nederlands jurist en filosoof. Zijn hoofdwerk was de “Wijsbegeerte der Wetsidee” welke vertaald is in het Engels als “A new Critique of Theoretical Thought” (Dooyeweerd, 1984a). Onderdeel van deze filosofie is de aspectenleer, die ik kort zal behandelen omdat deze de basis vormt voor wat Dooyeweerd te zeggen heeft over het gezin.

Dooyeweerd onderscheidt een 15-tal aspecten die zich voordoen in de wereld om ons heen (Dooyeweerd, 1984: p. 3); de zgn. modale aspecten. Deze aspecten verwijzen naar een ‘modus quo’ een ‘hoe de dingen zijn’; een zijnswijze. Elk van deze aspecten heeft een zinkern die wezenlijk is voor deze

---

¹ Zie ook het artikel van MacKay (2020), waarin de auteur stelt dat de baarmoeder een middel tot onderdrukking, volle ectogestatie kan de vrouw hiervan bevrijden.

² Het is van groot belang over ‘wereldbeeld’ te spreken omdat het onderscheid religieus-seculier de religieuze persoon direct onterecht op achterstand zet wat het gesprek niet ten goede komt (Goris & Polinder, 2023).

dit aspect. Zo is de zinkern van het biotische aspect van de dingen ‘leven en vitaliteit’ en de zinkern van het economische aspect ‘spaarzaamheid’. De aspecten met hun zinkernen zijn in Tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: Modale aspecten genomen en aangepast uit (Kalsbeek, 1970).

Modaal Aspect	Zinkern
Aritmisch	Discrete hoeveelheid
Ruimtelijk	Continue uitgebreidheid
Kinetisch	Beweging
Fysiek	Energie en materie
Biotisch	Leven en vitaliteit
Sensitief	Gevoel
Logisch	Onderscheiding
Formatief	Vormende macht
Linguïstisch	Symbolische representatie
Sociaal	Omgang
Economisch	Spaarzaamheid
Esthetisch	Harmonie
Juridisch	Vergelding
Ethisch	Liefde in tijdelijke verhoudingen
Pistisch	Geloof, visie, commitment

Deze aspecten zijn niet tot elkaar te reduceren. In onze dagelijkse ervaring van de werkelijkheid zijn ze tot één geheel verweven. Wanneer we analyseren (het logische aspect), en de aspecten proberen te onderscheiden, gaan we theoretisch te werk. Daarnaast is het goed te vermelden dat Dooyeweerd nooit heeft gesteld dat dit de enig mogelijke of definitieve lijst aspecten zou zijn.

Een ander belangrijk onderdeel van Dooyeweerd’s filosofie is de notie van de werkelijkheid als geschapen werkelijkheid, als creatuur. In het kort kan gezegd worden dat God in deze geschapen werkelijkheid structuren aanbracht die wij als mensen mogen ontsluiten en uitbouwen. Zoals we bij het gezin zullen zien, heeft elk ding en sociaal verband een eigen structuur. Ook praktijken, zoals een geneeskundige heeft

een geheel eigen karakter. Dit is uitgewerkt voor een aantal praktijken in het normatieve praktijkmodel (Jochemsen et al., 2006). Wanneer een arts zijn beroep niet praktiseert volgens de normen die gelden voor deze praktijk, zal deze praktijk niet tot zijn recht komen of in het ernstigste geval tot een einde komen. In tegenstelling tot veel moderne filosofen sinds Descartes, stelt de Christelijke filosofie dus dat de werkelijkheid wel degelijk normativiteit bevat die we kunnen ontdekken door het ding, het sociale verband of de praktijk te analyseren.

2.2 Het gezin

In het derde deel van “A new critique of Theoretical thought”, legt Dooyeweerd de structuur van ‘een ding’ uiteen, specifiek de structuren van de menselijke samenleving (Dooyeweerd, 1984b: p. 155-624)³. Zoals we zullen zien, is deze analyse gebaseerd op de theorie van modale aspecten. Ik zal nu eerst (met behulp van Dooyeweerd’s structuuranalyse) de structuur van de het gezin uiteenzetten.

Dooyeweerd stelt dat onze samenleving gestructureerd is, al zal er hier en daar plaatselijk wat chaos optreden. We onderscheiden tussen allerlei soorten sociale verbanden structuren; denk aan staten, handelsondernemingen, gezinnen, verenigingen enzovoorts. Dooyeweerd categoriseert het gezin als een *gemeenschapsverhouding (Gemeinschaft)*, dit betekent dat deze verhouding een duurzaam karakter heeft. Dit in tegenstelling tot *maatschapsverhoudingen (Gesellschaft)* die van meer tijdelijke aard zijn zoals een werkgever en zijn/haar werknemer. Beide verhoudingen zijn nodig voor een samenleving, ze veronderstellen elkaar. Naast deze hoofd-onderscheiding,

³ Zoals te zien aan het aantal pagina’s is dit een indrukwekkende verhandeling die op allerlei tegenwerpingen van o.a. historicistische sociologen

ingaat. Alvorens kritiek te hebben op Dooyeweerd’s kijk, is het goed dit deel van Volume III eens te lezen.

onderscheid Dooyeweerd de gemeenschappen als *georganiseerd* en *natuurlijk*. Voorbeelden zijn respectievelijk staat en het gezin (Dooyeweerd, 1984b: p. 155-624)⁴.

In deze onderscheiding zien we ook de modale aspecten terugkomen, aangezien deze gemeenschappen respectievelijk formatief en biotisch zijn gefundeerd. Het funderingsaspect geeft aan welk aspect leidend was in het ontstaan van een datgene wat geanalyseerd wordt. Dit wil dus zeggen dat in het geval van het gezin het biotische aspect de onderlinge relatie fundeert, er is genetische verbondenheid (Dooyeweerd, 1984b: p. 266).

Deze genetische verbondenheid is echter niet leidend voor hoe gezinsleden met elkaar omgaan (1984b: p. 266), dat is het morele aspect, de onderlinge liefde stelt Dooyeweerd. Dit wordt ook wel het kwalificerende aspect genoemd en laat zien waar dit sociale verband op aangelegd is. Deze liefde is anders of meer dan het instinctieve, natuurlijke gevoel van verbondenheid wat aan emotionele fluctuaties onderhevig is (Dooyeweerd, 1984b: p. 271). Het gaat om morele liefde, met haar eigen specifieke karakter. De onderlinge relaties in het gezin met het biotische aspect als *fundering* en het morele als *leidende* of *kwalificerende* aspect onderscheidt zich in haar structuur dus van andere relaties die eveneens door het morele aspect geleid worden maar niet gefundeerd zijn in het biotische aspect zoals bijvoorbeeld het huwelijk of vriendschap.

Zoals Dooyeweerd terecht aangeeft zit sociologisch onderzoek vol met filosofische presupposities (1984b: p. 264). Het is de taak van de filosoof deze openbaar te maken en van de socioloog om zich bewust ervan

te zijn. Zelf geeft Dooyeweerd met zijn structuuranalyses van sociale verhoudingen de filosofische presupposities van de christelijke filosofie weer. Wat mij het meest verbaasde tijdens het colloquium was het feit dat het gezin totaal buiten beschouwing werd gelaten. Onder de sluier van neutraliteit werd dit vraagstuk tussen haakjes geplaatst. Dit lijkt me verre van legitiem omdat het vraagstuk van volledige ectogestatie met meerdere ouders alles te maken heeft met hoe men met het gezin beziet. De vraag naar zo'n techniek zegt dus ook alles over welke visie met op het gezin heeft. Juist dit zou onderdeel moeten zijn van het gesprek omdat we anders aan de oppervlakte van de problematiek blijven hangen.

Zelf onderschrijf ik Dooyeweerd's analyse alhoewel ik begrijp dat dit niet geldt voor diegenen die mijn wereldbeeld niet delen. Echter dringen de feiten zich aan ons allemaal op en mijns inziens doet deze analyse recht aan de feiten. Dit is geen argument voor haar gelijk maar meer het uitgangspunt voor mijn argument. In het volgende hoofdstuk zet ik mijn argumenten verder uiteen.

3 De morele vraag

In deze paragraaf wil ik argumenten aandragen waarom we de morele vraag die centraal staat in dit essay, negatief zullen moeten beantwoorden; *'Is het moreel acceptabel om met meerdere personen een kind te krijgen via volledige ectogestatie?'*. In plaats een apologetische insteek, waarbij ik ervan uit zou gaan dat deze ontwikkeling doorgezet wordt en 'verdediging' dus op z'n plaats zou zijn, wil ik in dit hoofdstuk door vragen te stellen juist allereerst doorstoten naar achterliggende motivaties

---

⁴ Er is ook nog het onderscheid tussen institutionele en niet-institutionele gemeenschappen. In het eerste geval kan uit vrije wil toegetreten en verlaten

worden, in het tweede geval kan dit niet. Dit onderscheid laat ik hier rusten.

en visies voor deze toepassing van ectogestatie.

In het voorgaande hoofdstuk, heb ik aan de hand van de christelijke filosofie uiteengezet wat het eigene is van het gezin i.e. waarin het gezin is gefundeerd (het biotische) en waarop het is aangelegd (morele liefde). Dit is relevant omdat het gezin alles te maken heeft met ouders en kinderen. Het in de casus geschetste scenario druist hier lijnrecht tegenin. De lezer zal zich tijdens het lezen afgevraagd hebben wat te denken van een pleeggezin, daar is geen biotisch aspect; dus geldt dat dan niet als een gezin? Volgens mij laten programma's als spoorloos, waar geadopteerde kinderen willen hun biologische vader en/of moeder terug willen vinden, hier heel duidelijk iets over zien. Het kennen van hun biologische ouders en broers of zussen is duidelijk van existentieel belang. Dit ondanks het feit dat ze het in de regel enorm goed hebben gehad bij hun adoptieouders en de morele liefde in het adoptiegezin hebben ervaren. Om te weten wie ze zijn, willen ze weten wie hun biologische ouders en/of broers of zussen zijn. Op de een of andere manier blijkt dat een belangrijk onderdeel van hun zelfbegrip. Het gezin, zoals begrepen in de christelijke filosofie, is dus duidelijk van groot belang, ook voor de ontwikkeling tot een volwassen individu, om te snappen wie we zelf zijn – ons zelfbegrip.

Juist daarom is het relevant om te zien dat het in het geschetste scenario helemaal niet gaat om een gezin in de *eigenlijke* zin. Het gaat om een groep bekenden die tijdelijk samen komen om een kind op te voeden. Er is in het scenario geen sprake van onderlinge liefde, slechts de gedeelde

behoefte aan het hebben van een kind. In Dooyeweerd's taal gaat het dan om een *maatschapsverhouding* in plaats van de *gemeenschapsverhouding*. Er wordt in het scenario namelijk niets vermeld over een overeenkomst met betrekking tot het opvoeden of bij elkaar blijven van de vijf betrokken personen. En zelfs al zou de betrokkenheid in de opvoeding van het kind juridisch vastgelegd worden voor elk van de vijf ouders en het in die zin dus als een *gemeenschapsverhouding* gezien zou kunnen worden, is het duidelijk van *georganiseerde* aard is in plaats van *natuurlijk*. Voor drie van de ouders is de gekozen constructie niet biotisch gefundeerd⁵. Het voldoet dus niet aan een gezin zoals omschreven door Dooyeweerd.

Dit brengt me tot de vraag wat deze 'ouders' precies motiveert om een kind te krijgen, hoe zien zij de ouder-kind relatie. Is deze niet van andere aard, dus onderscheiden van andere relaties tussen volwassenen en kinderen zoals bijvoorbeeld leraar-leerling, of oom-nichtje? Het lijkt me niet te ontkennen dat het een ander type relatie is, het brengt andere verantwoordelijkheden, mate van betrokkenheid bij het opvoeden et cetera. Als dat zo is, leidt het me tot de vraag; moeten we het geschetste scenario überhaupt wel willen?

In het scenario wordt genoemd dat ieder van de ouders betrokken wil zijn bij het opvoeden, maar het lijkt dat ze er weinig voor willen laten. Zit het niet in de aard van het ouderschap dat we van alles laten voor het kind? Wat doet het met de ouder wanneer er vier anderen zijn? In het traditionele huwelijk (of in ieder geval langdurige relatie), zijn twee mensen verbonden, die in ieder geval in grote lijnen

---

⁵ Natuurlijk doen vergelijkbare situaties zich voor als één ouder niet vruchtbaar is en een donor gevraagd wordt. Hoewel dit om een aparte bespreking vraagt, kan wel gesteld worden dat deze

behandeling plaatsvindt als reactie op ziekte, dergelijke behandelingen moeten daarmee niet de norm worden in het geval van gezondheid zoals voorstanders van ectogestatie voorstaan.

hun wereldbeeld delen. Als dit niet het geval is, wordt het moeilijk samen te leven laat staan een kind op te voeden. Welke verwachtingen hebben de vijf ouders van het kind en hoe verhouden die zich tot elkaar wanneer deze conflicteren?

Verder, wat weerhoudt deze personen ervan hun betrokkenheid ‘op te zeggen’ en te stoppen met het opvoeden waar ze überhaupt al nauwelijks bij betrokken zijn. En wat als iemand later wil aansluiten of tegelijkertijd aan een ander ‘kind-project’ wil deelnemen? Er lijken mij binnen dit kader geen geldige fundamentele redenen hier tegen te zijn. Dit laat al zien dat dit ‘gezin’ niet aansluit bij de typische structuur van het gezin maar een volledig fluïde begrip wordt. Het scenario roept mijns inziens allerlei morele vragen op die laten zien hoe problematisch het is. Ze komen op omdat het gezin niet gezien wordt als fundamenteel onderscheiden van andere sociale verbanden.

Een mogelijke tegenwerping zou kunnen zijn dat samengestelde gezinnen al een realiteit zijn. Het is bekend dat 3 jaar geleden 16% van de minderjarigen in samengestelde gezinnen woonden (met minimaal één stiefbroer of -zus) (Nederlands Jeugdinstuut, 2020). Hierop wil ik reageren dat het feit dat het zo is, nog niet betekend dat het een goede ontwikkeling is. Spreek kort met een sociaal werker en het wordt direct duidelijk dat dergelijke situaties allerlei negatieve gevolgen hebben. Denk aan botsende loyaliteiten van kinderen naar stiefouders en biologische ouders et cetera (Nederlands Jeugdinstuut, 2020). Natuurlijk is het in sommige gevallen zo ernstig gesteld met de situatie dat er een noodsituatie ontstaat scheiding verbetering brengt. Mijn tegenwerping is dat het alsnog beter zou zijn wanneer er sprake was geweest van een stabiele relatie met beide biologische ouders als opvoeders. Zou dat niet ons doel

moeten zijn? Het lijkt me aannemelijk dat ectogestatie lijdt tot vergroting van deze problematiek.

Tot slot wil ik duidelijk maken dat ik met dit betoog niet wil ontkennen dat er binnen ‘normale’ gezinnen niet veel ellende kan zijn, niet zelden is er onvrede of zelfs haat in het gezin, lijkt deze liefde afwezig. Dit is echter geen geldige tegenwerping voor mijn argumentatie, die grotendeels is gebaseerd op Dooyeweerd’s structuuranalyse van het gezin. Dit is namelijk het gevolg van de chaos – of Bijbels gezegd, het gevolg van de zonde – in de schepping waardoor men binnen het gezin niet of slecht is aangelegd op deze liefde. Speciaal in het geval van de ouder-kind of broer-zus band ervaren we, wanneer we deze relatie in goede tijden gekend hebben, deze gebrokenheid intensiever dan bij andere relaties als vriendschappen. Ik denk dat dit komt door het feit dat dit type relaties is aangelegd op de morele liefde met de biotische verbondenheid als fundering, juist daarom ervaren we als mensen de afwezigheid daarvan als extra pijnlijk. Zoals hierboven uiteengezet, zijn er sterke indicaties dat ectogestatie met meerdere ouders geen verbetering brengt in deze. Daarom stel ik dat we de afwijking van de norm van een twee ouder gezin niet als acceptabel alternatief moeten zien.

4 Conclusie

Op basis van wat ik schrijf in het voorgaande hoofdstuk wil ik, in navolging van de Kruijf (1994), een brede en smalle conclusie trekken. De brede conclusie is gebaseerd op mijn wereldbeeld als christen en met de smalle conclusie hoop ik ook diegenen aan te spreken die dit wereldbeeld niet delen.

Op basis van Dooyeweerd’s structuur analyse van het gezin stel ik dat in het geval van ectogestatie met vijf ouders niet van een gezin gesproken kan worden. Het gaat in dit

geval niet om een *gemeenschapsverhouding* maar een *maatschapsverhouding*. Mocht de betrokkenheid van de ouders juridisch vastgelegd worden voor elk van de vijf ouders, zou het mogelijk gekarakteriseerd kunnen worden als *gemeenschapsverhouding*. Maar zelfs dan, gaat het nog niet om een gezin aangezien er voor drie van de vijf ouders geldt dat de relatie niet biotisch gefundeerd is en dus van *georganiseerde* aard is in tegenstelling tot *natuurlijk*. Er kan in dit geval dus niet van een gezin gesproken worden. Deze toepassing van volledige ectogestatie voor het scheppen van artificiële gezinnen moet dus als moreel verwerpelijk worden beschouwd.

Om het met de christelijke filosofie te zeggen; ectogestatie met vijf ouders zoals beschreven in de casus, is in strijd is met de zindynamiek van de schepping. In plaats van zich naar deze dynamiek te voegen, wil de mens zelf schepper en heerser zijn. De werkelijkheid wordt in dit geval niet gezien als *creatuur* waarin de mens de (latente) structuren mag ontsluiten, maar als volledig door de autonome mens geconstrueerd. In dit geval poogt de in zijn autonomie gelovende mens dus buiten deze zindynamiek om structuren te scheppen. Het kan dan ook niet anders dan dat dit negatieve gevolgen zal hebben omdat het in strijd is met het eigene van het gezin.

Nu is het geheel begrijpelijk dat deze conclusie gebaseerd op de christelijke filosofie niet onderschreven kan worden door iemand met een ander wereldbeeld. Vandaar het tweede deel van deze conclusie. Zoals ik in het essay laat zien rijzen allerlei vragen op. Ten eerste is het belangrijk in te zien dat een dergelijke analyse nooit tot de kern zal komen als er – om wat voor reden dan ook – niet over de filosofische presupposities binnen de sociologie gepraat wordt. Ten tweede pleit ik voor bezinning op het gezin.

Gezinsrelaties zijn evident anders dan andere relaties en hebben een geheel eigen karakter. Hier zullen voorstanders van het scenario over na moeten denken.

Daarnaast roepen de potentiële gevolgen om voorzichtigheid. De gestelde vragen met betrekking tot opvoeding, het goede voor het kind et cetera, vragen om een bezinning op het gezin en ouderschap en daarmee ook op het al dan niet ontwikkelen van deze techniek voor toepassingen zoals in het scenario. Juist het goede voor het kind is van belang, omdat, zoals de verlichtingsdenker Kant in zijn *Fundering voor de metafysica van de zeden* stelt, we de mens altijd als doel in zichzelf moeten zien (1998 [1785]: p. 4:428). Dus niet slechts als middel voor het bereiken van het geluk van in dit geval, de ouder(s). Kants maxime is algemeen geaccepteerd en vormt de basis voor de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (Cliteur & Wissen, 1998: p. 29), aanvaard door de VN in 1948. Dat moet te denken geven, juist in deze context.

Het onze menselijke verantwoordelijkheid ons te verhouden tot deze techniek. Hierbij is een fundamenteel gesprek over waar we als maatschappij heen willen onmisbaar. Dit gesprek, of breder gezien de democratie, moet echter nooit worden gezien als waarborg voor een goede beslissing, het gaat dan slechts om een beslissing met breed draagvlak. Ik denk echter dat bij nadere bezinning op ectogestatie de morele vragen voorlopig nog zullen opspelen en dat is terecht. Ik moet erkennen dat het mogelijk is dat volledige ectogestatie bijvoorbeeld ook toegepast kan worden binnen het traditionele huwelijk. In dat geval gaat mijn argumentatie niet op en dit vraagt om een aparte verhandeling buiten dit essay om.

Enfin, de techniek raak duidelijk aan het meest wezenlijke van het leven en de basis

van de samenleving, ze eist onze bezinning.
Ik hoop dat dit essay hieraan mag bijdragen.
Voor mijzelf heeft het dit gedaan door de

unieke waarde van bestaande gezinsrelaties
te onderstrepen.

5 Bronnen

- Bostrom, N. (2005). In Defence of Posthuman Dignity. In R. C. Scharff & V. Dusek (Eds.), *Philosophy of Technology: The Technological Condition An Anthology* (2nd ed., pp. 495–501). John Wiley & Sons, Inc.
- Cliteur, P. B., & Wissen, R. G. T. (1998). De menselijke waardigheid als grondslag voor mensenrechten. In G. A. van der List (Ed.), *De rechten van de mens: liberale beschouwingen* (pp. 25–43).
- Di Stefano, L., Mills, C., Watkins, A., & Wilkinson, D. (2020). Ectogestation ethics: The implications of artificially extending gestation for viability, newborn resuscitation and abortion. *Bioethics*, 34(4), 371–384. <https://doi.org/10.1111/bioe.12682>
- Dooyeweerd, H. (1984a). *A New Critique of Theoretical Thought* (Vol. 1). Paideia Press Ltd.
- Dooyeweerd, H. (1984b). *A New Critique of Theoretical Thought* (Vol. 3). Paideia Press Ltd.
- Erden, Y. J., & Brey, P. A. (2022). Ethical guidelines for human enhancement. *Science*, 378(6622), 835–838.
- Fransen, R. (2023, September 19). In een kunstbaarmoeder zouden te vroeg geboren kinderen beter kunnen overleven, maar wanneer kan het? *Nederlands Dagblad*. <https://www.nd.nl/cultuur/wetenschap/1196606/in-een-kunstbaarmoeder-zouden-te-vroeg-geboren-kinderen-beter>
- Goris, Y., & Polinder, S. (2023). A Bridge Over Troubled Water: How Worldview Helps Overcome the Religious-Secular Divide in Development Cooperation and Beyond. *Review of Faith and International Affairs*. <https://doi.org/10.1080/15570274.2023.2253042>
- Harari, Y. N. (2022). *Slavoj Žižek & Yuval Noah Harari | Should We Trust Nature More than Ourselves?* <https://www.youtube.com/watch?v=3jjRq-CW1dc>
- Jochensen, H. (Hendrik), Kuiper, R. (Roelof), & Muynck, B. de (Abraham). (2006). *Een theorie over praktijken: normatief praktijkmodel voor zorg, sociaal werk en onderwijs*. Buijten & Schipperheijn Motief.
- Kalsbeek, L. (1970). *De Wijsbegeerte der Wetsidee: Proeve van een christelijke filosofie* (J. Stellingwerff, Ed.). Buijten & Schipperheijn.
- Kant, I. (1998). *Groundwork of the Metaphysics of Morals* (K. Ameriks & D. M. Clarke, Eds.). Cambridge University Press.
- Kozlov, M. (2023). Human trials of artificial wombs could start soon. Here’s what you need to know. *Nature*, 621(7979), 458–460. <https://doi.org/10.1038/D41586-023-02901-1>
- Kruijf, G. G. de. (1994). *Waakzaam en nuchter: over christelijke ethiek in een democratie*. Buijten & Schipperheijn. <https://www.bol.com/nl/nl/p/waakzaam-en-nuchter/666789915/>
- MacKay, K. (2020). The ‘tyranny of reproduction’: Could ectogenesis further women’s liberation? *Bioethics*, 34(4), 346–353. <https://doi.org/10.1111/bioe.12706>

Nederlands Jeugdinstituut. (2020, October 10). *Half miljoen kinderen leeft in samengesteld gezin*. <https://www.nji.nl/nieuws/half-miljoen-kinderen-leeft-in-samengesteld-gezin>

Swierstra, T., van Est, R., & Boenink, M. (2009). Taking care of the symbolic order. How converging technologies challenge our concepts. *NanoEthics*, 3(3), 269–280. <https://doi.org/10.1007/s11569-009-0080-0>

Scenario

Sunbeams fall on the wooden floor of the nursery. It is the first day of Spring of 2080 and the five future parents of Jordan (2 women, 2 men and 1 non-binary person) are gathered in the nursery. They are a little nervous. In half an hour the midwife will arrive to deliver Jordan. Exactly nine months ago, Jordan was conceived using IVF. Subsequently, the embryo was implanted in an ectogestative device for full-ectogestation.

For Imani, Jamal, Sophie, Malik and Chris choosing for full-ectogestation felt like a rather simple decision to make. As a close group of friends that have known each other for years, the idea of multi-parenting and raising a child together was appealing. Having equal parental status and sharing the excitement and the responsibilities of raising a child was something they found attractive. In addition, multi-parenting seemed to them a more sustainable form of child-raising in light of the climate crisis and overpopulation.

Other factors played a role in their decision, too. Imani and Jamal have been a couple for over seven years and felt ready to become parents. However, Jamal is carrier of the Lynch syndrome, a genetically inherited disorder that causes an increased risk of colon cancer. Embryo selection might have been an option for them, but Imani preferred not to undergo the procedure because of the possible health risks she might be exposed to due to her condition of endometriosis. Knowing about their health struggles, Chris, who is non-binary, offered to donate their genetic material to Imani in order to conceive a baby using in vitro fertilisation. This would make Chris and Imani the genetic parents of the baby. Chris found the idea of having genetic offspring appealing. Their friend Malik, moreover, had a strong desire to become a parent but is happily single and has a demanding job for which he has to travel a lot. These circumstances made him hesitant to take on the responsibility of raising a child by himself. Sophie loves to live free from any convention and is involved in polyamorous relationships. Although she likes to be involved in raising a child, she does not want to take on too many responsibilities and prefers not to undergo the physical changes that occur with a non-assisted pregnancy.

After multiple conversations, the group of friends decided to conceive a child assisted by IVF technology. The genetic materials of Imani and Chris were used and the embryo was placed in an ectogestative device, where for nine months full ectogestation took place. The device was placed in the nursery at Chris' home. Chris comes from a wealthy family and owns a three-floor house with a garden.

During the months of ectogestation, the five future parents all wanted to be connected to the "fetus" in the device. With the help of smart sensors attached to the device, they could hear the heartbeat of their child wherever they went. When

the device was installed in the nursery, two medical specialists instructed them on the use of it. They were told that the "fetus" needs to hear the heartbeat and voice of one of the parents for at least five hours a day. They could divide this time amongst each other, but they had to make sure that the five hours were met every day. They could either be physically present in the nursery and connect a smart sensor from their chest to the device to establish the connection with their heartbeat, or they could make use of an app that connected their heartbeat from a distance to the device. The same held for their voice recordings. This was especially a relief for Malik, who travels a lot for work.

The medical specialists also instructed them to be as relaxed as possible before connecting to the device. This would have a beneficial effect on the development of the "fetus", opposed to experiences of stress and anxiety which have the potential of harming the healthy development of the "fetus". From a distance, the medical specialists would continuously monitor the temperature in the ectogestative device, the composition of fluids inside it, and the heartbeat of the baby. In case of irregularities, all five parents would simultaneously receive a warning message on their phone and a medical specialist would be sent to the nursery to check on the baby.

quantitative

Today, on the first day of Spring, Jordan will be "born". At the appointed time of 11.00 am, the midwife will arrive to deliver the baby from the ectogestative device. This takes no longer than fifteen minutes, they are told. Immediately after the delivery, Jordan will be put 'skin-to-skin' with each of the parents for half-an-hour. After some heated debate, it was decided that Jamal would be the first to hold baby Jordan. Jordan will be bottle fed by all 5 parents, who aim to divide the care work as equally as possible, although they also plan on maintaining their careers.